

«مطالعات جامعه‌شناسی»

سال هفتم، شماره بیست و ششم، بهار ۱۳۹۴

ص ص ۲۱-۳۵

بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با میزان گرایش به ارتکاب جرم در مناطق ده‌گانه تبریز

جواد علی‌اکبرپور^۱

دکتر فیروز راد^۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۱۰/۱۸

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۵/۴/۲۶

چکیده

در غالب شهرهای جهان جرایم معمول، تهدیدی جدی برای حیات تمامیت فردی و دارایی‌های انسان- هاست. وقوع بیش از حد این جرایم در محیط‌های شهری نه فقط با اصول مسلم نظم اجتماعی تعارض دارند بلکه همراه خود ضایعات سنگین سختی و رنج انسان‌ها، به هدر رفتن منابع اقتصادی، سرخوردگی شهروندان و وخامت کلی در کیفیت زندگی را به ارمغان می‌آورند.

این اثر با هدف مطالعه و بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با میزان گرایش به ارتکاب جرم در مناطق ده- گانه تبریز انجام گرفته است. جامعه آماری این تحقیق از کل جمعیت ۱۴۹۴۹۹۸ نفری ساکن در مناطق ده- گانه شهر تبریز، جمعیت شهری ۱۲۱۶۴۳۰ نفری بالای ۱۵ سال ساکن در مناطق ده‌گانه شهر تبریز می‌باشد که با استفاده از فرمول کوکران و با روش‌های نمونه‌گیری تصادفی، تعداد ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه انتخاب گردیدند. روش تحقیق به کار گرفته شده پیمایشی بوده و با ابزار پرسشنامه اقدام به گردآوری داده‌های اولیه گردید. نتایج آزمون فرضیات نشان داد که بین میزان فقر و میزان گرایش به ارتکاب جرم مقدار ۰/۵۴۷، بین میزان دین‌داری افراد و میزان گرایش به ارتکاب جرم مقدار ۰/۶۱۷-، بین میزان تراکم جمعیتی و میزان گرایش به ارتکاب جرم مقدار ۰/۲۹۶، بین میزان تراکم جمعیتی خلافکاران و میزان گرایش به ارتکاب جرم مقدار ۰/۵۶۹، بین میزان نابسامانی خانوادگی و میزان گرایش به ارتکاب جرم مقدار ۰/۷۰۵، بین میزان دسترسی به امکانات و فضاهای ورزشی- تفریحی و میزان گرایش به ارتکاب جرم مقدار ۰/۵۷۸- و بین سن افراد و میزان گرایش به ارتکاب جرم مقدار ۰/۱۱۳- رابطه وجود دارد. نتیجه رگرسیون برای فرضیه اصلی تحقیق نشان داد متغیرهای میزان نابسامانی خانوادگی با ضریب ۰/۳۵۳، میزان دین‌داری با ضریب ۰/۲۲۳ و هم‌چنین میزان فقر با ضریب ۰/۲۴۴ بالاترین تاثیر رگرسیونی را روی متغیر میزان گرایش به ارتکاب جرم دارند.

واژگان کلیدی: گرایش به ارتکاب جرم، عوامل اجتماعی، نابسامانی خانوادگی، فقر و دین‌داری.

۱. کارشناس ارشد علوم اجتماعی، گروه جامعه‌شناسی؛ دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز - ایران.

E- mail: j.aliakbarpour@gmail.com

۲. استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، صندوق پستی ۳۶۹۷-۱۹۳۹۵ تهران- ایران.

E- mail: rad_291@yahoo.com

مقدمه

برخی، افراد بشر را حیوانات اجتماعی خطاب کرده‌اند، کیفیتی که بشریت یا انسانیت نامیده می‌شود در ظرف زندگی اجتماعی تحقق و فعلیت می‌یابد. زیرا رفتار و شخصیت افراد در اجتماعات انسانی و متاثر از آن‌ها شکل می‌گیرد (صدیق سروستانی، ۱۳۹۰: ۳۰).

بسیاری از حیوانات نیز به صورت اجتماعی زندگی می‌کنند، اما جوامع و اجتماعات غیرانسانی برای بقای حیات و دوام خویش عمدتاً به الگوهای رفتاری غیرآموختنی (غریزی) وابسته‌اند از این رو جوامع مختلف حیوانات واقعاً یکسان و مشابه‌اند، اما جوامع بشری به طور تعجب‌آوری گوناگون‌اند (صدیق سروستانی، ۱۳۹۰: ۴).

نوع بشر به اندازه کافی از غرایز لازم برای بقا برخوردار نیست و برای آن‌که از صحنه بقا بیرون رانده نشود ناچار بوده است که وابستگی به هموعانش را فراگیرد و به گونه‌ای با دیگران همکاری داشته باشد که بتواند حتی بنیادی‌ترین نیازهایش را از این طریق برآورده سازد، آن‌چه که همکاری و وابستگی متقابل بشری را امکان‌پذیر می‌سازد، نظامی از الگوهای رفتاری مکتسب است که همه افراد متعلق به یک فرهنگ در آن سهیمند، این الگوهای رفتاری مشترک یا معیارهای رفتار، هنجارها نامیده می‌شوند (بروس کوئن، ۱۳۸۹: ۷۹).

بر این اساس هر جامعه‌ای فعل و انفعالات فرهنگی خود را به هنجار و طبیعی می‌داند و انحراف از هنجارهای اجتماعی طبیعتاً مجازات‌هایی به دنبال خواهد داشت. مجازات قانون‌شکنان بر اساس اهمیتی که جامعه برای هنجار شکسته شده قائل بوده است تعیین می‌شود (صدیق سروستانی، ۱۳۹۰: ۶).

بعضی از جامعه‌شناسان نیز انحراف را با الهام از دیدگاه پزشکی از بیماری و سلامت تعریف نموده‌اند، از این رو آن‌ها اموری را که موجب بی‌نظمی و عدم ثبات در جامعه می‌شود انحراف دانسته‌اند. در تعریف دیگر انحراف به آن امری گفته می‌شود که برای جامعه کارکرد منفی به جای کارکرد مثبت دارد ولی او تعریف زیر را از انحراف می‌پذیرد: انحراف به معنای عدم اطاعت و تبعیت از قواعد گروه و جامعه می‌باشد (آزاد ارمکی، ۱۳۸۸: ۳۱۵).

کج رفتاری (انحراف اجتماعی)، تخلف عمدی از هنجارهای اجتماعی است و با مطالعه آن درک بهتری از نظم اجتماعی به دست می‌آید. لیکن از سوالات مهم و عمده این می‌باشند که، کج رفتاری محصول کدام شرایط اجتماعی و فرهنگی است و چرا علی‌رغم همه مجازات‌ها ادامه یافته و چگونه می‌توان آن را کاهش داد یا مهار کرد (صدیق سروستانی، ۱۳۹۰: ۱).

غالباً انحراف اجتماعی شیوه رفتاری است که بر خلاف وفاق جامعه است و آن را به عدم هم‌نوایی با یک هنجار یا مجموعه‌ای از هنجارهایی که مورد قبول اکثریت اعضای یک جامعه واقع شده است تعریف می‌شود (احمدی، ۱۳۹۲: ۳).

در فرایند شهرگرایی که نتیجه زودرس فرایند صنعتی شدن می‌باشد، توده انبوهی از افراد ریشه‌کن شده که بی‌نهایت آسیب‌پذیر بودند و به سوی شهرها سرازیر شده و به موقعیت‌هایی کشیده می‌شدند که از هر

لحاظ بیگانه و ناسازگار می‌نموند. شیوه زندگی جدید این افراد اغلب آکنده از درد، آسیب، بیماری و بیکاری بود، در جمع این توده انبوه بسیاری از بیماری‌های اجتماعی، فقر و درمانگی، اعتیاد به الکل، جنایت، هرزگی، بیماری روانی و جسمانی و خود باختگی کیفیتی مزمن و همگانی می‌یافت (غفاری و دیگری، ۱۳۸۷: ۳۳۹). در چنین شرایطی صرف‌نظر از نیازمندی‌های فردی و طبیعی مانند خوراک، پوشاک و مسکن، زیست جمعی و تحرک گروهی برخوردارهای چهره به چهره مردمان را تشدید می‌کند و مسائل جدیدی می‌آفریند که برای چاره‌جویی آن‌ها باید تشکیلات ویژه‌ای به پا داشت (شیخاوندی، ۱۳۸۴: ۳۱۶).

از ابتدای قرن بیستم، جامعه‌شناسان و جغرافی‌دانان متوجه شدند که سبک زندگی در کنش متقابل با محیط زندگی شکل می‌گیرد. انسان با محیط سازگار می‌شود، محیطی که خود محصول کنش انسانی است. شهر از این قاعده بیرون نیست، شهر یک محیط بوم زیستی است که به دلیل تنوع و تراکم جمعیت‌ها، شرایط زندگی خاصی را ایجاب می‌کند، در حالی که انتظار می‌رفت شهر باعث همگن و یگانگی شود، جامعه‌شناسان مکتب شیکاگو در مطالعات شهری خود بر عکس به وجود کثرتی از گروه‌های کوچک وابسته به توسعه هنجارشکنی‌ها و کجروی‌ها گواهی می‌دهند (فیالکوت، ۱۳۸۳: ۶۳).

در غالب شهرهای جهان جرایم معمول، تهدیدی جدی برای حیات تمامیت فردی و دارایی‌های انسان‌هاست. وقوع بیش از حد این جرایم در محیط‌های شهری نه فقط با اصول مسلم نظم اجتماعی تعارض دارند بلکه همراه خود ضایعات سنگین سختی و رنج انسان‌ها، به هدر رفتن منابع اقتصادی، سرخوردگی شهروندان و وخامت کلی در کیفیت زندگی را به ارمغان می‌آورند (گومز بواندیا، ۱۳۸۰: ۱۱).

ازدیاد جمعیت، تراکم شهری و صنعتی شدن هر چه بیشتر جوامع پیامدهای مثبت و منفی هر دو را به همراه دارند. جرم از پیامدهای منفی عمده‌ای است که به رفاه افراد، خانواده‌ها و جوامع تاثیر بسیار می‌گذارد. ازدیاد جرایم، تنوع آن‌ها و پدید آمدن انواع جدیدی از آن‌ها در دنیای شهری امروز، لطمه‌های گوناگون روحی، جسمی و مالی زیادی به افراد و جوامع وارد می‌آورد (فیالکوت، ۱۳۸۳: ۶۳).

در سال ۱۹۸۰ ناامنی افراد به علت ازدیاد جرایم در شهرهایی که روز به روز بزرگ‌تر می‌شدند به عنوان یک مسئله حاد بین‌المللی در مجمع عمومی سازمان ملل متحد مورد بحث قرار گرفت و نیاز به تحقیقات وسیع‌تر در زمینه جرم در قطعنامه آن مجمع مورد تاکید واقع شد (گومز بواندیا، ۱۳۸۰: ۷).

با کاهش مرگ و میر، به ویژه مرگ و میر کودکان و کاهش امراض بومی و مسری، رشد جمعیت ایران در دهه‌های اخیر زیادتر گشته و ساختمان آن بسیار جوان شده و این امر بر تعداد و فراوانی رفتار بزهکارانه اثر گذارده است. انبوهی جمعیت و تراکم آن در شهرها شرایط را برای بزهکاری مساعد می‌کند. انبوهی جمعیت در شهرها و نبود امکانات تربیتی مناسب در سطح جامعه و خانواده موجب می‌شود که شرایط برای بزهکاری و ارتکاب جرم مهیا شود.

شهر تبریز هم به عنوان یکی از کلان‌شهرهای کشورمان در مرکزیت استان آذربایجان شرقی قرار داشته که سهم آن از ۵۳۶۴۶۶۶۱ جمعیت شهرنشین کشورمان جمعیتی بالغ بر ۱۶۹۵۰۹۴ نفر می‌باشد، از جمعیت

۳۷۲۴۶۲۰ نفری استان آذربایجان شرقی ۶۹/۲۵ درصد در نقاط شهری و ۳۰/۷۵ در نقاط روستایی ساکن بوده که تبریز ۵۷/۹۶ درصد جمعیت شهری و ۴۰/۱۴ درصد جمعیت کل استان را در خود جای داده است، از جمعیت ۱۶۹۵۰۹۴ نفری شهرستان تبریز، ۱۵۴۵۴۹۱ نفر جمعیت شهری و ۱۴۹۶۰۳ نفر جمعیت روستایی که از این تعداد ۸۵۸۰۹۷ نفر مرد و ۸۳۶۹۹۷ نفر زن می‌باشند و همچنین از جمعیت ۱۶۹۵۰۹۴ نفری شهرستان تبریز، ۱۴۹۴۹۹۸ نفر جمعیت شهری ساکن در مناطق ده‌گانه تبریز بوده که ۷۵۵۵۵۳ نفر مرد و ۷۳۹۴۴۵ نفر زن می‌باشند.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

نظریه آنومی مرتن

نظر رابرت مرتن این است که جامعه، فرد را به کج رفتاری مجبور می‌کند. به بیان خود او کج رفتاری حاصل فشارهای ساختاری - اجتماعی خاصی است که افراد را به کج رفتاری وا می‌دارد. به نظر مرتن جوامع صنعتی جدید بر توفیقات مادی در زندگی تاکید دارند که به شکل انباشت ثروت و تحصیلات علمی به عنوان مهم‌ترین اهداف زندگی شخصی و معیارهای منزلتی تجلی می‌کند (صدیق سروستانی، ۱۳۹۰: ۴۴). به نظر مرتن در اکثر جوامع، موفقیت در جامعه از ارج و اعتبار جمعی زیادی برخوردار است، در حالی که امکان و فرصت دستیابی بدان موفقیت در میان گروه‌ها و افراد به طور همسان توزیع نشده است در نتیجه موضع‌گیری‌های متفاوتی پیش می‌آید (شیخاوندی، ۱۳۸۴: ۸۷). حال چون اعضای جامعه به لحاظ ساختاری در موقعیت‌های مختلفی قرار می‌گیرند، چنین وضعی ممکن است موجب انحراف اجتماعی شود، بنابراین واکنش‌های زیر از سوی افراد جامعه که ناشی از فشارهای بین اهداف فرهنگی، راه‌ها و وسایل دستیابی به آن اهداف است انجام می‌شود.

۱. همنوایی ۲. نوآوری ۳. تشریفات پرستی ۴. عقب‌نشینی ۵. طغیان

نوع‌آوری همان وضعیتی است که در آن افراد اهداف فرهنگی را پذیرفته‌اند اما برای نیل به آن اهداف وسایل و راه‌های مشروع برای رسیدن به آن اهداف را نپذیرفته و راه‌ها و وسایل غیرمشروع و غیرقانونی را انتخاب کرده‌اند، این نوع رفتار انحرافی میان طبقات پایین جامعه یعنی کسانی که اهداف مورد انتظارشان به وسیله ساخت‌های اجتماعی محدود شده بیشتر شایع است.

نظریه آنومی دورکیم

به اعتقاد دورکیم آنومی یعنی یک نوع ناهنجاری اجتماعی. وضعیتی که در آن هنجارهای گروهی از بین برود یا این هنجارها با یک‌دیگر در تناقض قرار گیرند و فرد در میان تناقض‌ها بالاتکلیف بماند و در نتیجه به یک نوع نابهنجاری و فقدان قانون برسد (احمدی، ۱۳۹۲: ۱۴).

به اعتقاد دورکیم، در دوره‌های بحران اقتصادی، رفتار خودخواهانه در جامعه توسعه می‌یابد، در این وضعیت، هنجارها و قواعد تنظیم‌کننده رفتار، کارایی خود را در مقابل تغییرات اجتماعی سریع از دست داده و جامعه دچار بی‌سازمانی اجتماعی می‌شود، به گونه‌ای که مرزهای رفتار مشروع و نامشروع سنجیده و ناسنجیده از بین می‌رود و جرم و بزهکاری افزایش می‌یابد (احمدی، ۱۳۹۲: ۴۷).

نظریه تقلید

گابریل تارد از اندیشمندان نظریه تقلید بر این باور است که مردم مجرم به دنیا نمی‌آیند، بلکه مجرم می‌شوند. تارد بر این باور است که فرایند کسب رفتار بزهکارانه و مجرمانه از طریق تقلید که مبتنی بر تجربه‌های یادگیری مشاهده شده است انجام می‌شود، به نظر وی، همه کنش‌های مهم زندگی اجتماعی تحت سلطه مثال‌هایی که در معرض فرد قرار دارد انجام می‌شود، بر اساس این عقیده او نظریه تقلید خود را تدوین کرد. تارد بر اساس نظریه تقلید، فرایند کسب رفتار مجرمانه را به همان‌گونه رفتار غیرمجرمانه تبیین کرد (احمدی، ۱۳۹۲: ۹۸).

نظریه کنترل‌های شخصی

بازدارنده یا کنترل‌های درونی به توانایی‌های درونی برای نظارت بر خود شخص ارجاع داده می‌شود. خودانگاره، خودپنداره و خود ادراکی از مولفه‌های توانایی‌های درونی است که زمینه را فراهم می‌سازند تا فرد خودش را به عنوان فردی مسئول درک نموده و مسئولانه عمل نمایند و در نتیجه مرتکب رفتار انحرافی نشود (احمدی، ۱۳۹۲: ۸۸).

زیگموند فروید و دیوید ریزمن اشاره می‌کنند که انسان‌ها دارای یک نوع سیستم کنترل درونی هستند که مانع انجام کارهای نامشروع می‌شود، یکی از مهم‌ترین این عوامل، پایبندی‌های مذهبی است که اگر در یک جامعه وجود داشته باشد، مانع انحرافات می‌شود. تاثیر این سیستم درونی، قوی‌تر از هر سیستم کنترل دیگر است لذا عاملی که کارهای نامشروع را در جامعه تسهیل می‌کند، تضعیف پایبندی‌های مذهبی و اخلاقی مبتنی بر مذهب است (رفیع‌پور، ۱۳۸۸: ۳۲).

نظریه جامعه‌شناختی خنثی‌سازی ماتزا

ماتزا بر این باور است که جوانان طبقه پایین نه از فرهنگ مسلط جامعه تبعیت می‌کنند و نه آن را مردود می‌شمارند. آنان بر این باورند که در عالم واقع پیشامدهایی برای آنان به وجود می‌آید، که موجب پایین آمدن شئون‌شان می‌شود. چنین باور و تفهیم از عالم واقع سبب می‌شود تا تقید اخلاقی، نظم قانونی را خنثی ساخته و یک نوع ساخت‌های زبانی را بیاموزند که آن ساخت‌ها آنان را قادر سازد که رفتار بزهکارانه را توجیه نمایند. فنون خنثی‌سازی ارزش‌های فرهنگی مسلط که جوانان در توجیه رفتار بزهکارانه

خود استفاده می‌کند به این شرح است: ۱. انکار مسئولیت ۲. انکار آسیب رساندن به دیگران ۳. انکار قربانی بزه ۴. سرزنش کردن سرزنش‌کنندگان ۵. اظهار وفاداری (احمدی، ۱۳۹۲: ۷۸).

نظریه پسران بزهکار کوهن

تئوری خرده‌فرهنگ بزهکاری، تبیین بالا بودن بزهکاری در میان طبقات پایین جامعه را تسهیل می‌کند (شیخاوندی، ۱۳۸۴: ۲۶۵). کوهن (۱۹۵۵) با بررسی پسران بزهکار، نظریه خرده‌فرهنگی را با تفکیک رفتار انحرافی جوانان از انحرافات بزرگسالان و تاکید بر بزهکاری پسران طبقات پایین تدوین کرد. به اعتقاد وی هنگامی که برای برخی از افراد وسایل همسازی با محیط بر اساس معیارهای پذیرفته شده اجتماعی کافی نباشد، این افراد به نفي جنبه‌هایی از فرهنگ جامعه که مشکلات همسازی با محیط را برای آن‌ها فراهم نموده‌اند پرداخته و خرده فرهنگ‌هایی را که زندگی را برای آن‌ها آسان‌تر می‌سازد جایگزین این جنبه‌های نفي شده فرهنگ جامعه می‌کنند (احمدی، ۱۳۹۲: ۷۳).

هرناندو گومز بواندیا از دانشگاه سازمان ملل، در پی رشد ناامنی در سراسر جهان و صدور اعلامیه کاراکاس در دسامبر ۱۹۸۰ تحت عنوان قطعنامه ۳۵/۱۷۱۳ که به افزایش قابل توجه جرایم در نقاط مختلف دنیا اشاره دارد، طرح تحقیقی را که متولی آن دانشگاه سازمان ملل بود با محوریت بررسی جرایم در شهرهای مختلف به اجرا در آورد، پس از تحقیقات و اقدامات مقدماتی، مطالعات موردی در یانکوک، کلمبیا، نیجریه، کنیا، کاستاریکا، سنگاپور، ژاپن و لهستان به اجرا گذاشته شد، پس از این که مطالعات همه شهرها به پایان رسید یک تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای از یافته‌های تحقیق با اعضای بخش تحقیقاتی موسسه آسیا و خاور دور سازمان ملل انجام شد. لازم به ذکر است که در این تحقیق به صورت جداگانه و به تفصیل به انواع مختلف جرایم هر شهر و نرخ‌های آن پرداخته و ضمن بررسی شرایط اجتماعی و اقتصادی هر یک از شهرها، به نظام‌های قضایی، پلیسی و نهادهای رسمی و غیر رسمی در پیشگیری و مقابله با جرایم نیز پرداخته شده است.

تحقیقات سیریل در کتاب بزهکار جوان، حاکی از این است که ۱۹ درصد جرایم مربوط به فقرای لندن بوده است، در صورتی که آنان ۸ درصد جمعیت را تشکیل می‌دادند.

هم‌چنین سن در ضمن تحقیقی عنوان می‌دارد، فشارهای ساختاری چون فقر و موقعیت‌های نامناسب محیط اجتماعی برخی از افراد را وادار به بروز انواع خاصی از انحرافات می‌کند. نتایج پژوهش خارجی دیگری نیز نشان می‌دهد که افراد ساکن در قسمت فقیرنشین شهر ایندیانا می‌آمریکا که فقط ۱۰ درصد جمعیت شهر را تشکیل می‌دهند از ۳۰ درصد خدمات بیمارستانی، ۲۴ درصد خدمات کلینیک‌های امراض مقاربتی و ۱۹ درصد خدمات مراکز امراض روانی استفاده می‌کنند و تقریباً ۳۶ درصد بودجه، صرف محاکمه و زندانی کردن جنایتکاران و قاتلان این ناحیه به خصوص شده است.

در تحقیقی دیگر فورناساری دی ورچه که یکی از پیشتازان جرم‌شناسان ایتالیایی است نشان داده است که در ایتالیای نیمه قرن بیستم، خانواده‌های فقیر مالی ۶۰ درصد جمعیت را تشکیل می‌دادند ولی جرایم مربوط به آن‌ها ۸۵ تا ۹۰ درصد کل جرایم بوده است.

کروز جوانان بزهکار مراکز بازپروری شهر سیدنی استرالیا که از خانواده‌های فاقد پدر، فاقد مادر، فاقد پدر و مادر و دارای والدین ناتنی بودند را مورد مطالعه قرار داد، یافته‌های این پژوهش نشان داد که، بیشتر جوانانی رفتار بزهکارانه را به طور معنی‌دار تکرار کرده بودند که فقط با پدرشان می‌زیستند درمقایسه با آن‌هایی که تنها با مادرشان زندگی می‌کردند.

تحقیقات انجام شده در ایران در دهه‌های اخیر بیانگر رابطه‌ای معنادار بین گسیختگی خانوادگی و بزهکاری جوانان است. فاروقیان در تحقیقی با عنوان نگرشی بر بزهکاری نوجوانان پسر و دختر ۱۸-۱۵ ساله محبوس در یکی از زندان‌های شهر تهران که وابسته به کانون اصلاح و تربیت جوانان بوده است نشان داد که بی‌ثباتی و تزلزل خانوادگی عامل مهمی در بزهکاری جوانان است.

ابوالقاسم فاتحی، سعید صادقی و ابراهیم اخلاصی در مقاله‌ای با عنوان توصیف و تحلیل ویژگی‌های جامعه‌شناختی و روان‌شناختی دختران و زنان روسپی در استان اصفهان، پرونده ۳۶۱ نفر دختر و زن روسپی که به مراکز بازتوانی سازمان بهزیستی استان اصفهان مراجعه داشته‌اند را مورد تحلیل ثانویه قرار داده که یافته‌ها نشان می‌دهد ۶۹ درصد دختران و زنان روسپی دارای تحصیلات زیر دیپلم، ۶۵/۴ درصد مجردند، دامنه سنی آنان در محدوده ۲۹-۲۰ سال و میانگین سنی آنان ۲۰/۲۸ سال است، هم‌چنین بر اساس این تحقیق نابسامانی خانواده، فقر اقتصادی، اعتیاد، جامعه‌پذیری ناقص و ضعیف بودن پیوندهای اجتماعی از مهم‌ترین ویژگی‌های جامعه‌شناختی و تنوع‌طلبی، هیجان‌طلبی، نداشتن تعادل عاطفی، رفتاری و ضعف هویت اخلاقی از مهم‌ترین ویژگی‌های روان‌شناختی دختران و زنان مورد مطالعه در پژوهش مذکور است.

هم‌چنین در تحقیقی در سال ۱۳۸۹ با موضوع بررسی ویژگی‌های سکونت‌گاه‌های غیررسمی شیراز در افزایش جرایم شش‌گانه با اشاره به وسعت ۷۰۰ هکتاری مناطق حاشیه‌نشینی شیراز، ساکنین غیرمعمول، خیابان‌ها و کوچه‌های تنگ، ازدحام و تراکم جمعیت، فقر فرهنگی، سطح پایین برخورداری از امکانات و تسهیلات زندگی، عدم برخورداری لازم از امکانات، تاسیسات و خدمات شهری را از شرایط افزایش کجروی‌ها و بزهکاری‌های اجتماعی دانسته است.

تحقیقات انجام شده در اهواز نشان می‌دهد میزان جرایم و بزهکاری با امکانات آموزشی - فرهنگی در هر منطقه‌ای رابطه دارد. میزان جرم در مناطق مختلف شهر متفاوت است و زندگی در محیط فقیر با ویژگی‌های تراکم جمعیت، فقدان امکانات تفریحی - هنری، فرهنگی و ورزشی سوق دهنده فرد به سوی جرم است.

فرضیه‌های تحقیق

- بین سطح فقر و میزان گرایش به ارتکاب جرم در مناطق ده‌گانه شهر تبریز رابطه وجود دارد.
- بین میزان دین‌داری افراد و میزان گرایش به ارتکاب جرم در مناطق ده‌گانه شهر تبریز رابطه وجود دارد.
- بین میزان تراکم جمعیتی و میزان گرایش به ارتکاب جرم در مناطق ده‌گانه شهر تبریز رابطه وجود دارد.
- بین میزان تراکم جمعیتی خلافکاران و میزان گرایش به ارتکاب جرم در مناطق ده‌گانه شهر تبریز رابطه وجود دارد.
- بین میزان نابسامانی خانوادگی و میزان گرایش به ارتکاب جرم در مناطق ده‌گانه شهر تبریز رابطه وجود دارد.
- بین میزان دسترسی به امکانات و فضاهای ورزشی-تفریحی و میزان گرایش به ارتکاب جرم در مناطق ده‌گانه شهر تبریز رابطه وجود دارد.

روش تحقیق

تحقیق حاضر، به صورت پیمایشی انجام گرفته است که شامل گردآوری اطلاعات از گروهی از افراد به صورت مستقیم می‌باشد. تکنیک جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه‌های استاندارد است، برای این منظور بعد از تهیه پرسشنامه مقدماتی، آزمون مقدماتی آن و تهیه پرسشنامه نهایی، اقدام به جمع‌آوری داده‌ها گردید. جامعه آماری افراد بالای ۱۵ سال مناطق ده‌گانه شهر تبریز بوده که تعداد آن برابر ۱۴۹۴۹۹۸ نفر می‌باشد، با توجه به فرمول تعیین حجم نمونه (کوکران) تعداد ۳۸۴ نمونه برآورد گردید.

تعریف نظری و عملیاتی متغیرها

گرایش به ارتکاب جرم

تعریف مفهومی: حالت بالقوه‌ای از رفتار می‌باشد که فعلیت نیافته و جرمی صورت نپذیرفته است، لیکن میل و رغبت به این شیوه رفتاری در افراد وجود داشته و در صورت بروز و وجود زمینه مساعد، این میل و رغبت تبدیل به رفتار مجرمانه خواهد شد.

تعریف عملیاتی: نمره‌ای که فرد در پرسشنامه گرایش به ارتکاب جرم کسب می‌کند. پایایی مقیاس سنجش میزان گرایش به ارتکاب جرم از طریق پیش‌آزمون انجام شده برابر ۰/۷۷۲ به دست آمده که مورد قبول بوده و پایایی پرسشنامه مورد تایید قرار می‌گیرد.

فقر

تعریف مفهومی: فقر دو شق اصلی دارد. ۱. فقر مطلق ۲. فقر نسبی

فقر مطلق به حداقل سطح معاش اشاره داشته و فقر نسبی به قضاوت فرد در این مورد بستگی دارد که آیا او از یک حداقل سطح زندگی نسبت به افراد اطراف خود برخوردار است یا خیر. معمولاً برای اندازه‌گیری فقر نسبی درآمد خانوارها را با درآمد متوسط جامعه مقایسه می‌کنند (عابدین درکوش، ۱۳۸۷: ۱۲۴).
تعریف عملیاتی: در سنجش سطح فقر تعداد اتاق‌ها، نوع تملک خانه، درآمد خانوار، موقعیت محل سکونت، برخورداری از امکانات زندگی از لوازم خانگی، کامپیوتر تا اتومبیل شخصی و ... دخیل می‌باشند که با گویه‌های مربوطه در پرسشنامه سنجیده می‌شود.

دین‌داری

تعریف مفهومی: در اسلام دین بعضاً دارای پنج بعد می‌باشد که شامل: عقیده، ایمان، عبادیات، اخلاق و شریعت است و دین‌داری عبارت است از: حرکت در جهت این ابعاد.
گرهارد لنسکی، با استفاده از رویکردهای اجتماعی و شخصی و رویکردهای بیرونی و درونی چهار بعد مختلف را برای دین‌داری تعریف می‌کند، دو بعد به فعالیت‌های معاشرتی و مشارکتی معروف‌اند و دو بعد به فعالیت‌های راست‌کیشی و عبودیتی (سراج‌زاده، ۱۳۸۳: ۶۰).
تعریف عملیاتی: گویه‌های مورد استفاده برای این سنجش را می‌توان در قالب عبادات فردی، عبادات جمعی، شعائر دینی، مشارکت دینی، تکالیف جمعی و تکالیف فردی انجام داد که با گویه‌های مربوطه در پرسشنامه سنجیده می‌شود.

خانواده نابسامان

تعریف مفهومی: خانواده‌هایی که از ثبات و پیوندهای خانوادگی مستحکمی برخوردار نبوده و عمدتاً شامل خانواده‌های طبقه پایین می‌شود. به اعتقاد میلر پدران در خانواده‌های طبقات پایین به علت عدم توانایی کافی در ارضای نیازهای فرزندان‌شان از منزلت بالایی برخوردار نمی‌باشند. پسرها در خانواده‌های طبقات پایین از استقلال بیشتری برخوردار بوده و برای انجام برخی بزهکاری‌ها مستعدترند (احمدی، ۱۳۹۲: ۷۴).
تعریف عملیاتی: خانواده‌ای که در آن عوامل ذیل صدق نماید می‌تواند نمونه‌ای از خانواده نابسامان باشد.
۱. پدر یا مادر خانواده و یا هر دو به دلایلی فوت نماید ۲. طلاق و جدایی پدر و مادر خانواده ۳. سابقه زندانی و مجرمیت پدر، مادر، خواهر و برادر ۴. سابقه مجرمیت دایی، عمه و عمو ۵. اعتیاد پدر یا مادر و یا سایر اعضای خانواده ۶. زندگی با ناپدری یا نامادری ۷. ارتباط نامناسب با پدر ۸. خشونت پدر در خانواده ۹. ارتباط نامناسب والدین با هم‌دیگر و ۱۰. ارتباط نامناسب با خواهر و برادر که با گویه‌های مربوطه در پرسشنامه سنجیده می‌شود.

تراکم جمعیتی خلافکاران

تعریف مفهومی: تعداد افراد مجرم و خلافکاری که در یک محله یا منطقه سکونت داشته باشند. مجرم کسی است که در دادگاه‌های جنایی پس از گذراندن رویه‌ی کامل و تام و تمام قضایی، جنایی بودن رفتارش ثابت شود (احمدی، ۱۳۹۲: ۱۶).

تعریف عملیاتی: ۱. وجود و تعداد افراد معتاد در محل سکونت ۲. وجود و تعداد افراد سابقه‌دار در محل سکونت ۳. وجود و تعداد افراد شرور و مزاحم در محل سکونت ۴. وجود و بروز مفاسد اجتماعی-اخلاقی و روابط نامشروع در محل سکونت ۵. خرید و فروش مواد مخدر در محل سکونت و ۶. داشتن دوستان و هم‌محلی خلافکار که با گویه‌های مربوطه در پرسشنامه سنجیده می‌شود.

امکانات و فضاهای تفریحی- ورزشی

فضاها و امکاناتی چون پارک، استخر، سینما، کتابخانه، باشگاه ورزشی، زمین ورزشی، کلاس‌های هنری، کلاس‌های آموزشی، مسافرت و ... که با گویه‌های مربوطه در پرسشنامه سنجیده می‌شود.

یافته‌های تحقیق

این تحقیق به مطالعه و بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با میزان گرایش به ارتکاب جرم در مناطق ده‌گانه شهر تبریز پرداخته است. جامعه آماری در این مطالعه جمعیت شهری ۱۲۱۶۴۳۰ نفری بالای ۱۵ سال ساکن در مناطق ده‌گانه شهر تبریز از کل جمعیت ۱۴۹۴۹۹۸ نفری ساکن در مناطق ده‌گانه بود که با استفاده از فرمول کوکران و به روش نمونه‌گیری تصادفی تعداد ۳۸۴ نفر نمونه انتخاب گردید. ابزار مورد استفاده در این تحقیق پیمایشی پرسشنامه بود که پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها، نتایج زیر حاصل گردید.

با توجه به اطلاعات به دست آمده از تعداد ۳۸۴ نفر نمونه آماری، ۷۵/۵ درصد از پاسخگویان مرد و ۲۴/۵ درصد زن هستند که از این تعداد ۸۲/۸ درصد متاهل، ۱۶/۱ درصد مجرد، ۰/۸ درصد مطلقه و ۰/۳ درصد بیوه هستند.

بر همین اساس ۱۴/۳ درصد افراد نمونه در منطقه ۱، ۱۲ درصد در منطقه ۲، ۱۶/۱ درصد در منطقه ۳، ۲۰/۸ درصد در منطقه ۴، ۶/۳ درصد در منطقه ۵، ۶/۵ درصد در منطقه ۶، ۹/۴ درصد در منطقه ۷، ۱/۸ درصد در منطقه ۸، ۰/۳ درصد در منطقه ۹ و ۱۲/۵ درصد در منطقه ۱۰ ساکن می‌باشند که ۶۵/۹ درصد از آن‌ها در منازل آپارتمانی و ۲۴/۱ درصد در منازل ویلایی و حیاط مستقل ساکن هستند که ۲۸/۶ درصد دارای منزل استیجاری، ۵۰/۵ درصد دارای منزل ملکی، ۱۹ درصد دارای خانه پدری و ۱/۹ درصد در سایر مکان‌ها ساکن می‌باشند.

همچنین ۷/۸ درصد افراد نمونه بیکار، ۳/۴ درصد کارگر، ۵۵/۵ درصد کارمند دولتی، ۱۳/۳ درصد اصناف و بازاری، ۲/۱ درصد تولیدکننده، ۰/۸ درصد پرستار، ۱۰/۴ درصد خانه‌دار، ۰/۳ درصد پزشک، ۰/۳ درصد مشاغل عالی‌رتبه و ۶/۳ درصد در سایر مشاغل مشغول هستند. ضمناً پایین‌ترین سن پاسخگو ۱۸ سال و مسن‌ترین پاسخگو ۶۲ سال داشته که میانگین سنی کل نمونه ۳۶/۶۲ برآورد گردید.

بحث و نتیجه‌گیری

آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان داد بین دو متغیر سطح فقر و میزان گرایش به ارتکاب جرم مقدار ۰/۵۴۷ رابطه وجود داشت، بدین مفهوم که با افزایش سطح فقر، میزان گرایش به ارتکاب جرم افزایش می‌یابد. نتیجه به دست آمده با نتایج تحقیقات میلر (۱۹۵۸)، ماتزا (۱۹۶۴)، اشرف (۱۳۵۵)، احمدی (۱۳۹۲)، رفیع‌پور (۱۳۸۸) و شیخ‌وندی (۱۳۸۴) همخوانی دارد. در تبیین این فرض چنین می‌توان گفت که در صورت از بین بردن فقر و هم‌چنین فرهنگ فقر و توان‌مندسازی افراد و خانواده که با فراهم شدن فرصت‌های مشروع همراه خواهد بود زمینه‌گرایش به ارتکاب جرم و دست‌یازیدن به فرصت‌های نامشروع را از بین خواهیم برد. کما این که بر اساس روایات دین اسلام هم فقر، عامل شرک و از بین رفتن دین‌داری افراد جامعه می‌شود و از طرفی هم، فقر مسبب بسیاری از نابسامانی‌های خانوادگی نیز می‌باشد که ارتباط مستقیمی با گرایش به ارتکاب جرم دارند.

جدول شماره (۱): همبستگی پیرسون

	میزان گرایش به ارتکاب جرم	سطح فقر
همبستگی پیرسون	۰/۵۴۷	۱
Sig. (2-tailed)	۰	
تعداد	۳۸۴	۳۸۴
همبستگی پیرسون	۰/۵۴۷	۱
Sig. (2-tailed)	۰	
تعداد	۳۸۴	۳۸۴

همچنین بین دو متغیر میزان دین‌داری و میزان گرایش به ارتکاب جرم مقدار ۰/۶۱۷- رابطه وجود داشت بدین مفهوم که با افزایش میزان دین‌داری، میزان گرایش به ارتکاب جرم کاهش می‌یابد. نتیجه به دست آمده با نتایج تحقیقات امینی (۱۳۹۰)، باقری‌رئوف (۱۳۸۹)، دورکیم (۱۳۸۸)، هملتون (۱۳۹۲)، رفیع‌پور (۱۳۸۸)، احمدی (۱۳۹۲)، شجاعی‌زند (۱۳۹۱)، هیرشی (۱۹۶۹) و محققیان (۱۳۸۸) همخوانی و همسویی دارد. در تبیین این امر چنین می‌توان عنوان داشت که دین با عرضه نظام ثواب و عذاب اخروی و هم‌چنین ارتقاء خویشتن‌داری و تحمل در برابر مشکلات در افراد و هم‌چنین ارائه برنامه عملی صحیح برای زندگی افراد، آنان را از گرایش به ارتکاب جرم و گناه باز می‌دارد.

جدول شماره (۲): همبستگی پیرسون

میزان گرایش به ارتکاب جرم		
میزان دین‌داری	همبستگی پیرسون	۱
		-۰/۶۱۷
میزان دین‌داری	Sig. (2-tailed)	۰
تعداد	۳۸۴	۳۸۴
میزان گرایش به ارتکاب جرم		
میزان دین‌داری	همبستگی پیرسون	۱
		-۰/۶۱۷
میزان گرایش به ارتکاب جرم	Sig. (2-tailed)	۰
تعداد	۳۸۴	۳۸۴

همین‌طور بین دو متغیر میزان تراکم جمعیتی و میزان گرایش به ارتکاب جرم مقدار ۰/۲۶۹ رابطه وجود داشت، بدین معنی که با افزایش میزان تراکم جمعیتی، میزان گرایش به ارتکاب جرم افزایش می‌یابد. نتایج تحقیق حاضر با نتایج تحقیقات احمدی (۱۳۹۲)، هیرشی (۱۹۶۹)، پارک و همکاران (۱۹۶۸)، برگس (۱۹۲۷)، ساچار (۱۹۷۸) و اشرف (۱۳۵۵) همخوانی و همسویی دارد.

جدول شماره (۳): همبستگی پیرسون

میزان تراکم جمعیتی		
میزان گرایش به ارتکاب جرم	همبستگی پیرسون	۱
		۰/۲۹۶
میزان تراکم جمعیتی	Sig. (2-tailed)	۰
تعداد	۳۸۴	۳۸۴
میزان گرایش به ارتکاب جرم		
میزان تراکم جمعیتی	همبستگی پیرسون	۱
		۰/۲۹۶
میزان گرایش به ارتکاب جرم	Sig. (2-tailed)	۰
تعداد	۳۸۴	۳۸۴

هم‌چنین بین دو متغیر میزان تراکم جمعیتی خلافکاران و میزان گرایش به ارتکاب جرم مقدار ۰/۵۶۹ رابطه وجود داشت بدین معنی که با افزایش تراکم جمعیتی خلافکاران، میزان گرایش به ارتکاب جرم افزایش می‌یابد. نتایج تحقیق حاضر با تحقیقات باقری رئوف (۱۳۸۹)، ضیفی (۱۳۸۵)، کوهن (۱۹۵۵)، تارد هاروی (۱۳۷۹)، احمدی (۱۳۹۲)، صدیق سروستانی (۱۳۹۰)، شکویی (۱۳۸۹)، کی‌نیا (۱۳۷۵) و شیخاوندی (۱۳۸۴) همخوانی و همسویی دارد.

جدول شماره (۴): همبستگی پیرسون

میزان گرایش به ارتکاب جرم		
میزان تراکم جمعیتی خلافکاران		
	همبستگی پیرسون	۰/۵۶۹
میزان تراکم جمعیتی خلافکاران	Sig. (2-tailed)	۰
تعداد	۳۸۴	۳۸۴
	همبستگی پیرسون	۰/۵۶۹
میزان گرایش به ارتکاب جرم	Sig. (2-tailed)	۰
تعداد	۳۸۴	۳۸۴

همچنین بین دو متغیر میزان نابسامانی خانوادگی و میزان گرایش به ارتکاب جرم مقدار $۰/۷۰۵$ رابطه وجود داشت، بدین معنی که با افزایش نابسامانی خانوادگی، میزان گرایش به ارتکاب جرم افزایش می‌یابد. نتایج به دست آمده از تحقیق حاضر با نتایج تحقیقات متعدد انجام شده در ایران و سایر کشورها من جمله با نتایج تحقیقات احمدی (۱۳۹۲)، هیرشی (۱۹۶۹)، نی (۱۹۵۸)، وست (۱۹۷۳)، سادرلند (۱۹۴۲)، کروزی (۱۹۷۱)، کمپل (۱۹۸۷)، باقری رئوف (۱۳۸۹)، داداش زاده فهیم (۱۳۸۳)، پولادی (۱۳۷۸)، ربیع زاده و همکاران (۱۳۷۶) و برادری (۱۳۹۰) کاملاً همخوانی دارد.

جدول شماره (۵): همبستگی پیرسون

میزان گرایش به ارتکاب جرم		
میزان نابسامانی خانوادگی		
	همبستگی پیرسون	۰/۷۰۵
میزان نابسامانی خانوادگی	Sig. (2-tailed)	۰
تعداد	۳۸۴	۳۸۴
	همبستگی پیرسون	۰/۷۰۵
میزان گرایش به ارتکاب جرم	Sig. (2-tailed)	۰
تعداد	۳۸۴	۳۸۴

همین‌طور بین دو متغیر میزان دسترسی به امکانات و فضاهای تفریحی-ورزشی و میزان گرایش به ارتکاب جرم مقدار $۰/۵۷۸$ - رابطه وجود داشت بدین معنی که با افزایش دسترسی به امکانات، میزان گرایش به ارتکاب جرم کاهش می‌یابد. نتایج تحقیق حاضر با تحقیقات احمدی (۱۳۹۲)، مرتن (۱۹۷۰)، هیرشی (۱۹۶۹)، کلوارد (۱۹۶۰) و صدیق سروستانی (۱۳۹۰) کاملاً همخوانی و همسویی دارد. در تبیین این فرض می‌توان گفت که اگر در محلات و مناطق بتوانیم فضاها و امکانات تفریحی و ورزشی را افزایش

دهیم، باعث خواهیم شد تا افراد و خانواده‌ها در این چنین فضاهایی گذران اوقات فراغت نموده و از گرایش به ارتکاب جرم در افراد بکاهیم.

جدول شماره (۶): همبستگی پیرسون

		میزان گرایش به ارتکاب جرم	میزان دسترسی به امکانات
همبستگی پیرسون		۰/۵۷۸-	۱
میزان	Sig. (2-tailed)	۰	
دسترسی به امکانات	تعداد	۳۸۴	۳۸۴
همبستگی پیرسون		۰/۵۷۸-	۱
میزان	Sig. (2-tailed)	۰	
گرایش به ارتکاب جرم	تعداد	۳۸۴	۳۸۴

جدول هفتم ضریب همبستگی، ضریب تعیین و ضریب تعیین تعدیل شده را نشان می‌دهد، با توجه به این که ضریب همبستگی ۰/۸۸۳ است که نشان دهنده یک رابطه قوی است، ضریب تعیین ۰/۶۹۴ است که نشان می‌دهد ۶۹ درصد تغییرات در متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل تبیین می‌شود، ضریب تعیین تعدیل شده نیز اثرات تعداد متغیرها بر ضریب تعیین را تعدیل می‌کند.

جدول شماره (۷): خلاصه مدل

مدل	R	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	برآورد انحراف استاندارد
مدل	۰/۸۳۳	۰/۶۹۴	۰/۶۸۶	۰/۲۶۶

نتیجه رگرسیون برای فرضیه اصلی تحقیق نشان داد، متغیرهای میزان نابسامانی خانوادگی با ضریب ۰/۳۵۳ و میزان دین‌داری با ضریب ۰/۲۲۳ و همچنین میزان فقر با ضریب ۰/۲۴۴ بالاترین تاثیر رگرسیونی را روی متغیر میزان گرایش به ارتکاب جرم دارند.

منابع

- آزاد ارمکی، ت. (۱۳۸۸). نظریه‌های جامعه‌شناسی. تهران: انتشارات سروش.
 ابوالحسن تنهایی، ح. (۱۳۹۰). جامعه‌شناسی دین. تهران: انتشارات بهمن برنا.
 ابوالحسن تنهایی، ح. (۱۳۹۱). نظریه‌های جامعه‌شناسی. مشهد: نشر مرندیز.
 احمدی، ح. (۱۳۹۲). جامعه‌شناسی انحرافات. تهران: انتشارات سمت.
 تامپس، ک. (۱۳۸۸). دورکیم. ترجمه: ش، مسمی پرست. تهران: نشر نی.

- رفیع پور، ف. (۱۳۹۲). **توسعه و تضاد**. تهران: شرکت سهامی انتشار.
- ریتزر، ج. (۱۳۸۹). **نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر**. ترجمه: م، ثلاثی. تهران: انتشارات علمی.
- شایان مهر، ع. (۱۳۷۷). **دایرةالمعارف تطبیقی علوم اجتماعی**. تهران: انتشارات کیهان.
- شجاعی‌زند، ع. (۱۳۹۱). مدلی برای سنجش دین‌داری در ایران. **مجله جامعه‌شناسی**. دوره ششم، شماره اول، صص ۳۵-۶۵.
- شیخاوندی، د. (۱۳۸۴). **جامعه‌شناسی انحرافات و مسائل جامعتی ایران**. تهران: نشر قطره.
- صدیق سروسناتی، ر. (۱۳۹۰). **آسیب‌شناسی اجتماعی**. تهران: انتشارات سمت.
- غفاری، غ؛ و دیگری. (۱۳۸۳). **جامعه‌شناسی تغییرات اجتماعی**. تهران: انتشارات آگرا- لویه.
- فیالکوت، ی. (۱۳۸۳). **جامعه‌شناسی شهر**. ترجمه: ع، نیک‌بهر. تهران: نشر آگاه.
- کارمایر، ل. (۱۳۵۷). **اصول مدیریت**. ترجمه: ا، زمردیان و دیگری. تهران: انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- کسل، ف. (۱۳۹۲). **چکیده آثار آنتونی گیدنز**. ترجمه: ح، چاوشیان. تهران: انتشارات ققنوس.
- کوئن، ب. (۱۳۸۹). **درآمدی به جامعه‌شناسی**. ترجمه: م، ثلاثی. تهران: انتشارات توتیا.
- کی‌نیا، م. (۱۳۵۷). **مبانی جرم‌شناسی**. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- گومز بواندیا، ه. (۱۳۸۰). **جرایم شهری (گرایش‌ها و روش‌های مقابله با آنها)**. ترجمه: ف، گیوه‌چیان. تهران: انتشارات دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- گیدنز، آ. (۱۳۸۶). **جامعه‌شناسی**. ترجمه: م، صبوری. تهران: نشر نی.
- گیدنز، آ. (۱۳۸۸). **دورکیم**. ترجمه: ی، اباذری. تهران: انتشارات خوارزمی.
- لچت، ج. (۱۳۹۲). **پنجاه متفکر بزرگ معاصر**. ترجمه: م، حکیمی. تهران: انتشارات خجسته.
- وٹوقی، م. (۱۳۸۵). **مبانی جامعه‌شناسی**. تهران: انتشارات بهینه.
- هاروی، د. (۱۳۷۹). **عدالت اجتماعی و شهر**. ترجمه: ف، حسامیان و دیگران. تهران: انتشارات شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری.
- همیلتون، م. (۱۳۹۲). **جامعه‌شناسی دین**. ترجمه: م، ثلاثی. تهران: نشر ثالث.